

Maken we een pas op de plaats of gaan we blind het ravijn in?

Ondanks alle ellende van corona, vierden accountants in 2020 een verjaardagsfeestje. De vlaggen gingen uit omdat 125 jaar geleden Barend Moret een nieuwe winkel opende: het Bureel van Boekhouding 'Confidentia'.

Samen met vier administratie experts begon Moret een bedrijf dat zich bezighield met boekhouden, administratieve ondersteuning, advieswerk (wat Moret het interessants vond) en een beetje controle. Je zou het in deze tijd een advies- en samenstelpraktijk noemen, met de mkb-accountant als meest gelijkende nazaat van de grote Moret.

Alhoewel er een directe stamboomlijn loopt van Morets Confidentia naar het huidige EY, hebben de grote accountantskantoren van nu meer het DNA van Théodore Limperg overgenomen. Hij ontwikkelde in 1933 de 'Leer van het Gewekte Vertrouwen', nog steeds verplichte stof voor iedere accountancystudent. Volgens Limperg was de eigenlijke opdrachtgever van de accountant het maatschappelijk verkeer. Door het kritisch en volstrekt onafhankelijk controleren van de boeken konden de 'gebruikers van de jaarrekening' erop vertrouwen dat zij door bedrijven niet op het verkeerde been werd gezet.

Meer dan een eeuw gingen Moret en Limperg prima hand in hand en ontwikkelde accountants zich tot multidisciplinaire dienstverleners met het 'one stop shopping'-principe als lucratief verdienmodel, voor de kleine maar ook de hele grote bedrijven die ze bedienden. Voor de buitenwereld heette het dat de externe accountants andere expertises nodig hadden om hun kritische controle nóg beter te doen. Binnen de accountancysector wist iedereen dat het vooral commercieel interessant was om zo via de accountantscontrole ook andere diensten te kunnen binnenfietsen. Dat lag geheel in de lijn met Barend Moret maar het begon steeds meer te schuren met de principes van die andere reus, Théodore Limperg. Hoeveel vertrouwen kon het maatschappelijk verkeer nog hebben in kritische controleurs wanneer steeds grotere commerciële adviesbelangen dwongen om de opdrachtgever te vriend te houden?

Vanaf het begin van deze eeuw zijn de scholen van 'Moret' en 'Limperg' verder uit elkaar gegroeid. Voor de mkb-accountant is het bedrijfsmodel van Confidentia nog steeds een inspirerende en herkenbare 'business case' met een combinatie van boekhouden, administratieve ondersteuning, advieswerk en een stukje controle. De onafhankelijkheid van een mkb-specialist die vanuit gezond zelfvertrouwen opereert en de integriteit van zijn eigen toko bewaakt, is essentieel voor een duurzame bedrijfsvoering maar geen doel in zichzelf.

Bij de 'Limpergianen' is er daarentegen vanuit het maatschappelijk verkeer steeds meer druk gekomen om de onafhankelijkheid aantoonbaar voorop te stellen. Het oude verdienmodel van de 'professional services firm' waarin de audit één van de proposities was, heeft plaatsgemaakt voor een bedrijfsinrichting die steeds meer op 'audit only' begint te lijken. Nu advieswerkzaamheden bij controle cliënten niet meer zijn toegestaan, zou ook een bedrijfsmatige ontvlechting van controle en advies op den duur het logische vervolg zijn. Omdat de Limpergianen de bovenkant van de markt bedienen, is dat geen ramp. Door de onafhankelijkheid veel strenger dan in het verleden te bewaken en daarmee

maatschappelijk vertrouwen te herstellen, is er in dit specifieke (OOB-)segment nog steeds veel geld te verdienen.

De ontwikkeling van de beroepsorganisatie voor accountants heeft geen gelijke tred gehouden met deze maatschappelijke, economische en professionele ontwikkeling.

Het steeds grotere gewicht dat werd toegekend aan een onafhankelijk, kritisch en deskundig oordeel bij de jaarrekening van een grote onderneming, heeft zich uiteindelijk vertaald in de wettelijke controleplicht. De wettelijke bescherming van de accountantstitel was een logisch uitvloeisel bij het monopolie dat aan gecertificeerde accountants werd gegund. Ook het verplichte lidmaatschap voor iedere openbare (OOB-)accountant van een beroepsorganisatie met de status van een PBO paste hier prima bij. Het toezicht op deze groep accountants verschoof steeds meer van binnen (NIVRA) naar buiten (AFM), waarbij de laatste jaren een toenemend aantal vergunninghouders van verplichte (OOB-)controles hun papieren hebben ingeleverd. De accountants die wettelijke (OOB-)controles doen, zijn een eigenstandige beroepsgroep geworden.

De kloof tussen de accountants die zich volledig op de (verplichte) controle richten en andere (mkb-)accountants in de openbare praktijk is zo groot geworden dat je je afvraagt of er nog een brug lang genoeg is om beide te verbinden. Ook binnen de kantoren. Jonge accountants moeten steeds vroeger aangeven (eigenlijk al tijdens hun opleiding) of zij gaan voor een rol als 'superspecialist' in de controlepraktijk of toch liever met een meer generalistisch profiel hun (mkb-)klanten helpen met de boekhouding, administratieve ondersteuning, advieswerk en waar nodig een beetje controle – ja inderdaad, zeg maar zoals Barend Moret.

Voor deze mkb-accountants die geen of hoogstens vrijwillige controles doen, is de wettelijke bescherming van hun beroepstitel natuurlijk mooi meegenomen maar vanuit maatschappelijk perspectief minder noodzakelijk. Wij hebben ook gemerkt uit talloze gesprekken met stakeholders dat er weinig politieke en maatschappelijke bereidheid bestaat om mkb-accountants een wettelijk streepje voor te geven op hun minder vakbekwame concurrenten. Het is mede daarom begrijpelijk dat steeds meer mkb-accountants zich laten uitschrijven uit het NBA-register, omdat de meerwaarde van het dure lidmaatschap zich nauwelijks nog laat terugverdienen.

Het samenvoegen van de NOvAA en het NIVRA, waarmee tien jaar geleden werd begonnen, volgde een historische trend die inmiddels steeds meer lijkt verdampt. Het was de erkenning van de hoge waarde die ook aan het vak van mkb-accountant werd toegekend en waardoor de titel AA-accountant niet langer als een soort tweederangs accountant zou kunnen overkomen. Alhoewel de totstandkoming van een uniforme beroepsorganisatie voor alle accountants – die niet door accountants zelf werd bedacht maar door de politiek werd opgedrongen – werd verkocht als de ultieme emancipatie van de AA-accountant, bestond er onder mkb-accountants van meet af aan gezond wantrouwen tegen dit gedwongen huwelijk. Zouden de 'RA-accountants' op den duur niet steeds meer gaan domineren? Deze vrees kreeg van links tot rechts weerklank in politiek Den Haag. Op aandringen van de Tweede Kamer beloofde toenmalig minister van Financiën daarom plechtig dat de mkb-accountant niet zou ondersneeuwen in de nieuwe beroepsorganisatie.

Sterker nog, het 'one man, one vote'-principe zou zeker stellen dat hun invloed op de sector groter zou zijn dan ooit!

De mkb-accountants van Novak en later Novaa zagen al snel hun bangste vermoedens bevestigd. Alhoewel mkb-accountants getalsmatig veruit de grootste groep vormen van de NBA-leden in de openbare praktijk, is hun effectieve invloed op het beleid van de beroepsorganisatie minimaal. Ook hun roep om een eigenstandige positie met glasheldere waarborgen zoals eigen beleidsruimte, eigen budget en eigen ondersteuning werd tot op de dag van vandaag stelselmatig afgewezen. Keer op keer kwam een brede waaier aan folders op tafel met dure beloftes, vrome intenties en, vooral, veel spiegels en kralen. Daaruit moest blijken dat de NBA ook hartstikke zijn best deed om de mkb-accountant te ondersteunen, al werd - wanneer het echt spannend werd - de konijn uit de hoed getoverd met de vraag of de mkb-accountant überhaupt wel bestond. Niet zeuren, terug in je hok, wees blij met wat je krijgt, was het refrein.

De belangenbehartigers van mkb-accountants, verenigd in Novak en later Novaa, hebben steeds dwars gelegen bij deze pogingen van de NBA om mkb-accountants met honing te lijmen maar zand in de ogen te strooien. Zij werden en worden steevast weggezet als de roepstoeters van een Calimero-club, de krabbelaars uit Schalkhaar, Schipluiden en Swalmen die overlopen van frustratie omdat zij geen gehoor vinden aan de Zuidas. Wanneer de NBA-elite genoeg krijgt van het gezeur, komt er een opgepoetste werkgroep of commissie. Of bedenkt een hip adviesbureau desnoods een volledig nieuwe governance, met een volstrekt ondoorzichtige structuur aan communities en faculties. Iedereen die roept dat de nieuwe *look* van de keizer toch echt niet kan verhullen dat hij geen kleren aan heeft, doet aan spelbederf.

Na 125 jaar accountantsberoep is het volgens ons de tijd om de balans op te maken. Waar gaat het met het beroep naar toe en welke beroepsorganisatie past daar het beste bij, wanneer we anno 2020 met een blanco vel zouden beginnen? Wat zouden Barend Moret en Théodore Limperg zien en adviseren wanneer zij in deze tijd zouden leven? Waar zijn de beroepsgroep, onze klanten en het maatschappelijk verkeer het meest bij gebaat?

Om met de conclusie te beginnen: de nu voorliggende plannen van het NBA-bestuur gaan verder op de heilloze weg van een futloze beroepsorganisatie waarin verschillen worden weggemasseerd, de grote kantoren nog meer de boventoon gaan voeren en de reëel bestaande diversiteit binnen de beroepsorganisatie geen enkele vertaling krijgt in beslissingsmacht, beleidsruimte, budgettaire kaders en personele ondersteuning. Alleen door een krachtige tegenstem kunnen de leden het NBA-bestuur dwingen om weer plaats te nemen aan de tekentafel.

Wat ons betreft zijn er drie perspectieven:

- (1) We gaan uit van een strikte en beperkte visie op het accountantsberoep, zoals die zich in de loop van de 125 jaar heeft ontwikkeld. Via Moret en Limperg komen we dan uit bij de externe accountant die in het kader van de wettelijke controleplicht (OOB en andere controleplichtige ondernemingen) een wettelijk monopolie heeft en daarom terecht wettelijke bescherming van zijn beroepstitel krijgt. Daar past een

beroepsorganisatie bij die de status heeft van een PBO – met de ontwikkeling van bindende beroepsregels als primaire opdracht - en waarin extern georganiseerd toezicht door de AFM plaatsvindt. Dit is een hele coherente groep met een duidelijk en eigen beroepsprofiel, die opereert binnen strakke wettelijke kaders en die aansluit bij de politieke en maatschappelijke discussies over 'de accountant'. De NBA wordt in het maatschappelijk verkeer al jaren gezien als dé belangenbehartiger van dit deel van de accountants en handelt daar ook zelf naar. Maar wanneer we de adressenbak op dit profiel doorlichten, kom je uit op ongeveer tien procent van het totale ledenbestand. Alleen met die leden verder gaan zou natuurlijk een forse aderlating betekenen voor de NBA. Maar door kleur te bekennen, wordt de NBA wel een eerlijker gesprekspartner van de politiek en het maatschappelijk verkeer. De mkb-accountant zou in dit model een eigen club kunnen oprichten, bijvoorbeeld door een van de bestaande belangenbehartigers zoals Novaa door te ontwikkelen, en niet langer verplicht lid zijn van de NBA. Zij staan dan voor de uitdaging om voor hun maatschappelijke belang voor het mkb een eigen (wettelijke) titel te verwerven. Wat opgeleide accountants buiten de openbare praktijk doen, moeten ze vooral zelf weten.

- (2) We gaan verder op het 'hoe meer vrienden, hoe meer vreugd'-principe dat nu voor de NBA leidend is. We houden het vooral gezellig en experimenteren vrolijk met allerlei werkvormen om een dynamische en eigentijdse beroepsorganisatie in te richten waarin iedereen aan zijn trekken komt. Zo lang het duurt, genieten we van de wettelijke bescherming van onze beroepstitel en doen gewichtig over onze zelfregulering, al weten we natuurlijk best dat dit al lang buiten de sector is neergelegd. Om de kas te blijven vullen, kan er natuurlijk niet aan het verplichte lidmaatschap worden getornd voor iedereen die zichzelf accountant wil noemen al weten we natuurlijk ook best dat het merendeel van de leden niet meer doet dan iedere jaar zuchtend de contributie overmaken. Dat binnen dit mega-NBA de grote kantoren de dienst uitmaken, nemen we voor lief. Goed idee? Stem dan vooral in met de governance-plannen van het NBA-bestuur!
- (3) We keren terug naar de oorspronkelijke uitgangspunten van de fusie van NIVRA en NOvAA, zoals deze door de politiek herhaaldelijk zijn vastgelegd en waarbij nadrukkelijk werd aangedrongen om de positie van de mkb-accountant veilig te stellen. Daaruit volgt de constatering dat deze principes tien jaar later in de praktijk volledig uit beeld zijn verdwenen, ondanks de duidelijke richting die door de Tweede Kamer en de minister destijds zijn bepaald. De bestaande governance kan best overeind blijven, mits het principe van 'eenheid in verscheidenheid' steviger wordt verankerd. Daarvoor biedt het federatieve model het meeste houvast. NBA-bestuurders hebben zich steeds tegen deze benadering verzet en komen ook nu weer met bezwaren. Het meest hilarische argument is dat hierdoor het 'one man, one vote'-principe zou worden uitgehold en – waarschuwing! – de stem van de mkb-accountant dan minder gewicht in de schaal zou leggen. Iedereen die gevolgd heeft hoe de huidige NBA-voorzitter Marco van der Vegte aan zijn kroontje is gekomen, met busladingen binnengesmokkelde jonge accountants van Deloitte en EY, ieder met een stapel volmachten onder de arm, zal moeite hebben om het droog te houden dat dit NBA-bestuur juist veel waarde toedicht aan het behoud van de stemkracht van de mkb-accountant. Een federatief model biedt, we hebben het al vaker geschreven, boter bij de vis en zorgt voor de juiste checks & balances.

De NBA is (nog) een democratische beroepsorganisatie waarin ieder lid telt. Die papieren werkelijkheid staat haaks op de praktijk waarin veel leden het wel geloven en hun stemrecht ongebruikt laten. We hebben het er mee te doen.

Wij begrijpen best dat menig een wat moe(deeloos) wordt van de aanhoudende oppositie die Novak en nu Novaa voert tegen het voortdurend buiten spel zetten van de mkb-accountant. Toch hopen wij dat bij de komende ledenvergadering een duidelijk signaal klinkt. Met een nee tegen de governance-plannen van het bestuur trekken we aan de rem. Wanneer de meerderheid van de leden ons daarin volgt, komt er eindelijk een einde aan dit heilloze traject.

We mogen de verjaardag van ons beroep en de gedachtenis van Moret en Limperg niet voorbij laten gaan zonder nog eens na te denken waar we vandaan kwamen, waar we nu staan en waar we naar toe gaan en welke organisatiestructuur ons echt verder helpt. Het is beter om een pas op de plaats te maken dan blind het ravijn van onze ondergang in te rennen.